

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län och åklagare vid Åklagarmyndigheten för långsam handläggning av bedrägeriutredningar

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 3 maj 2006, klagomål mot Polismyndigheten i Stockholms län, Roslagens polismästardistrikt, och åklagare vid Åklagarmyndigheten, Norrorts åklagarkammare i Stockholm. Han var, som jag uppfattat det, missnöjd med att handläggningen av en förundersökning hade dragit ut på tiden. Han uppgav i sin anmälan bl.a. att han år 2004 anmälts för bedrägeri och att förundersökningen ännu inte var slutförd. Han riktade i sin anmälan även kritik mot Vallentuna kommun.

Utredning

Åklagarkammarens diarieblad i ärende dnr 101-3687-03 inforrades. Vidare inforrades polismyndighetens handlingar och ärendehistoriken i ärende K114442-04. Därvid framkom att det aktuella ärendet hade samband med ett annat ärende, varför även handlingarna i detta ärende inforrades (K244527-03). Sammanfattningsvis framgick följande.

I ärende K244527-03 gjordes en polisanmälan om bedrägeri den 22 september 2003. Polismyndigheten inledde förundersökning den 23 september 2003 och ärendet lottades därefter på åklagare, som den 28 november 2003 gav utredningsdirektiv. Någon utredningsåtgärd syntes inte ha vidtagits i ärendet.

I ärende K114442-04 upprättades en polisanmälan om grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning den 10 maj 2004 och förundersökning inleddes av polismyndigheten dagen därpå. Ärendet lottades på åklagare, som den 3 juni 2004 gav utredningsdirektiv. Någon utredningsåtgärd syntes inte ha vidtagits i ärendet.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av de ovan nämnda ärendena.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren BB) kom in med ett remissvar till vilket fogades upplysningar från polismästaren CC vid Roslagens polismästardistrikt.

CC redogjorde kortfattat för ärendenas handläggning, varvid han bl.a. upplyste att ärendena K244527-03 och K114442-04 lades i balans i december 2003 respektive oktober 2004 och att ärendena hade samband med ytterligare ett ärende, K330452-04, som lades i balans i februari 2005. Han upplyste därutöver bl.a. följande.

Åtgärder

Några utredningsåtgärder synes inte ha vidtagits i ärendena.

Det är naturligtvis otillfredsställande att handläggningen av anmälda brott tar så lång tid som i de nu aktuella fallen. Den tidigaste anmälan ingavs för ungefär två år och nio månader sedan.

Bedrägeri och andra brott mot 9 och 10 kapitlen i BrB är brottstyper som dessvärre, av nödvändighet, har prioriterats lågt i utredningsverksamheten. Det är brott som kan omfatta stora ekonomiska värden och avsevärda olägenheter för drabbade personer. I Roslagens polismästardistrikt har det inte varit möjligt att, annat än inom ramen för tillfälliga insatser, låta utredningspersonal koncentrerat ägna sig åt att utreda brott mot de nämnda kapitlen. Inkomna sådana ärenden måste prioriteras i förhållande till ärenden innefattande våldsbrott mot kvinnor och våldsbrott mot barn, övriga våldsbrott, ungdomsärenden och frihetsberövade personer samt andra ärendetyper och uppdrag som angivits särskilt i myndighetens verksamhetsplan och andra styrdokument. Många av de nämnda ärendetyperna innefattar fataliteter.

Det är mycket sällan som någon eller några av ovannämnda omständigheter föreligger i handläggningen av s.k. bedrägeriärenden.

Det är rimligt att brott inom en viss kategori prioriteras i förhållande till andra brott inom samma kategori.

Bland annat av den anledningen har myndigheten beslutat att fr.o.m. hösten 2006 inrätta fyra bedrägerirotlar; en i norra respektive södra länsdelen och i City polismästardistrikt samt vid Länskriminalpolisen.

För Roslagens polismästardistrikt innebär beslutet en länge emotsedd möjlighet att komma tillrätta med orimligt långa handläggningstider i bedrägeriärenden till gagn för såväl drabbade personer som för polisens utredningsverksamhet.

BB hänvisade beträffande handläggningen av ärendena till Roslagens polismästardistrikts utredning och gjorde därefter följande bedömning.

Av den redogörelse som Roslagens polismästardistrikt har lämnat framgår att förundersökning i samtliga fall har inletts i anslutning till polisanmälan och att ärendena därefter, utan att några utredningsåtgärder vidtagits, lagts i balans. Polismyndigheten instämmer i vad polismästaren CC anför i sitt yttrande att det självklart är otillfredsställande att så lång tid har gått sedan den inledande polisanmälan gjordes, utan att några utredningsåtgärder har vidtagits.

Polismyndigheten är väl medveten om bestämmelsen i 23 kap. 4 § RB, som väl överensstämmer med polismyndighetens grundinställning att brottsutredningar skall genomföras snabbt, effektivt och med hög kvalitet. På grund av den arbetsbelastning som för närvarande föreligger inom myndigheten inträffar dock att en del ärenden blir liggande utan att utredningsåtgärder vidtas. För närvarande tvingas myndighetens personal att prioritera bland de inkomna ärendena. De ärenden där det finns misstänkta som är frihetsberövade, våldsbrott mot kvinnor och barn såväl som andra våldsbrott samt ungdomsärenden prioriteras.

Att inga utredningsåtgärder har vidtagits i de aktuella ärendena under en period om som längst två år och nio månader betyder dock att polismyndigheten inte kan anses ha handlagt förundersökningarna med den skyndsamhet som föreskrivs i 23 kap. 4 § RB. Polismyndigheten beklagar detta.

Beträffande handläggningen av bedrägeriärenden kommer dock en organisationsförändring att genomföras inom myndigheten under hösten 2006. Förändringen innebär att bedrägeriärenden kommer att utredas vid fyra särskilda rotlar placerade i

norra och södra länsdelen, city samt vid länskriminalpolisen. Idag utreds bedrägeri-ärenden vid de åtta polismästardistrikten och länskriminalpolisen, som samtliga även utreder andra brott som av anledningar som angivits ovan kan komma att prioriteras före bedrägeriärenden. Genom organisationsförändringen beräknas de långa utredningstiderna att minska för denna typ av ärenden.

Med anledning av vad som framkommit om ärendenas samband med ytterligare ett ärende inforrades handlingarna i detta ärende (K330452-04). Av dessa framgick bl.a. följande. En brottsanmälan avseende grovt bedrägeri medelst urkunds-förfälskning upprättades den 29 december 2004 och förundersökning inleddes samma dag. Ärendet lottades på åklagare. Åklagare gav utredningsdirektiv den 11 februari 2005 och angav då att ärendet borde samordnas med de andra pågående ärendena. Ingen utredningsåtgärd syntes ha vidtagits i ärendet.

Från Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Umeå, inforrades ett beslut. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från kammaråklagaren DD där.

Ärendet remitterades därefter till Åklagarmyndigheten som anmodades att lämna upplysningar och yttra sig över handläggningen av förundersökningen i ärendet dnr 101-3687-03 såvitt avsåg de ovan nämnda kriminalärendena.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagaren EE) kom in med ett remissvar till vilket fogades upplysningar från chefsåklagaren FF vid Norrorts åklagarkammare i Stockholm.

FF upplyste följande.

Ärendet har enligt diariet hittills handlagts av fem olika åklagare på Norrortskammaren.

Kå GG 030612-050217. I takt med att anmälningarna lottades in till åklagarkammaren gav GG direktiv och såg till att ärendena samordnades hos polisen. GG var angelägen om att ärendet skulle handläggas så snabbt som möjligt men fick besked av polisen att ärendet lades i balans pga. resursbrist.

Kå HH 050217-050720. HH kan inte erinra sig något av ärendets handläggning.

Kå JJ 050720-051010. JJ blev handläggare pga. att misstanke om relationsbrott (olaga hot) anmäldes. Efter det att denna misstanke utretts och skrivits av övergick ärendet till annan åklagare.

Kå KK är noterad som handläggare under tiden 051010-051014.

Kå LL 051014 och framåt. LL handlägger fn ärendet. Efter att ha tagit kontakt med polisen konstaterade LL att tidigare utredningsman inte stod kvar, att ny utredningsman inte var utsedd och att besked om när detta skulle ske inte gick att få samt att direktiv redan var givna. Efter att AA tagit kontakt med LL fick denne besked från polisen att ärendet fortfarande låg i balans. Vid ytterligare polis-kontakt har LL fått beskedet att ärendet skulle föras över till en ny bedrägerirotel (jfr yttrande från polisen).

Bedrägeriärenden är inte prioriterade och ärendet har därför blivit liggande hos polisen (avser bedrägeribrotten). Det framgår av polisens yttrande att man inte ansett sig ha haft resurser för att kunna handlägga ärendet. De kontakter som åklagare tagit med polisen anser jag har varit tillräckliga.

EE anförde följande.

Bakgrund

Utöver vad som framgår av chefsåklagarens yttrande vill jag tillägga följande.

Anmälan K244527-03 avseende bedrägeri inkom den 26 september 2003 till åklagarkammaren. Åklagare GG gav polisen direktiv den 28 november 2003. Den 3 december 2003 beslutade polisen att lägga ärendet i balans. Någon utredningsåtgärd har inte vidtagits.

Anmälan K114442-04 avseende bedrägeri inkom den 14 maj 2004 till åklagarkammaren. Åklagare GG gav polisen direktiv den 3 juni 2004. Den 13 oktober 2004 beslutade polisen att lägga ärendet i balans. Någon utredningsåtgärd har inte vidtagits.

Anmälan K330452-04 avseende bedrägeri inkom den 14 januari 2005 till åklagarkammaren. Åklagare GG gav polisen direktiv den 11 februari 2005. Den 18 februari 2005 beslutade polisen att lägga ärendet i balans. Någon utredningsåtgärd har inte vidtagits.

Såvitt framgår av handlingarna i målet och av diariebladet har åklagaren inte skriftligen eller muntligen påmint polisen om utredningen av angivna anmälningar.

Bedömning

Enligt 23 kap 4 § rättegångsbalken skall förundersökningen bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Av 1 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet.

Efter det att åklagaren gav polisen direktiv rörande utredningen av resp. anmälan finns ingen dokumenterad kontakt mellan åklagaren och polisen. Av chefsåklagarens yttrande framgår att den åklagare som nu har ansvaret för aktuell förundersökning varit i kontakt med polisen. Kontakten synes ha skett någon gång efter den 15 oktober 2005. Informationen från polisen var att anmälningarna fortfarande låg i balans.

Åklagarens ansvar som förundersökningsledare innebär bl.a. att ta ställning till om förundersökning skall inledas, vilka utredningsåtgärder som skall vidtas, ge polisen erforderliga direktiv samt med viss regelbundenhet följa upp utredningen. Uppföljningen som kan ske skriftligen eller muntligen skall dokumenteras. Skulle utredningen av något skäl inte bedrivas på sätt åklagaren önskat har åklagaren att vända sig till kammarchefen som i sin tur har att ta upp frågan med polisledningen.

Av vad som ovan framförts framgår att någon egentlig uppföljning av utredningen från åklagarens dvs. förundersökningsledarens sida inte har skett. Detta står inte i överensstämmande med de krav som ställs på en aktiv förundersökningsledare. Åklagarmyndigheten delar därför inte chefsåklagarens bedömning att de kontakter åklagaren haft med polisen har varit tillräckliga.

Bedömning

En förundersökning skall enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned.

Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom de direktiv som behövs för arbetet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]). När en förundersökning leds av en åklagare får denne enligt 23 kap. 3 § andra stycket RB anlita biträde av polismyndigheten för att verkställa förundersökningen. Han får också uppdra åt en polisman att vidta viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Av utredningen framgår att åklagaren gav utredningsdirektiv i anslutning till eller en kort tid efter det att ärendena kommit in men att det därefter inte vidtagits några utredningsåtgärder. Polisanmälningarna hade således vid tiden för polismyndighetens remissvar legat obearbetade under en tid av mellan drygt ett år sex månader och två år nio månader. Under huvuddelen av denna tid låg ärendena i balans hos polismyndigheten. Polismyndigheten, som i sitt yttrande har beklagat att förundersökningen inte har bedrivits med den skyndsamhet som krävs, har som skäl för den utdragna handläggningstiden hänvisat till arbetsbelastningen och till att myndighetens personal tvingats att prioritera bland inkomna ärenden.

JO har under de senaste åren i ett stort antal ärenden kunnat konstatera att den brottsutredande verksamheten uppvisar allvarliga brister och att handläggningstiderna i åtskilliga fall inte står i överensstämmelse med det skyndsamhetskrav som uttalas i rättegångsbalken – inte minst när det gäller handläggningen av bedrägeriärenden. Jag har också vid flera tillfällen kritiserat Stockholmspolisens handläggning av bedrägeriärenden. Den bristfälliga handläggningen av förevarande ärenden synes hänföra sig till samma tidsperiod som varit aktuell i dessa tidigare ärenden. Den ansträngda arbetssituationen där är således känd för mig. Det är emellertid självfallet helt oacceptabelt att polisen under en tid av som längst två år och nio månader över huvud taget inte vidtagit några utredningsåtgärder.

Det övergripande ansvaret för förundersökningarna har vilat på åklagare. Genom utredningen har framkommit att ansvaret för handläggningen under olika perioder har åvilat olika åklagare. Den åklagare som först handlade ärendena gav utredningsdirektiv. Därefter har, såvitt utredningen utvisat, varken denna åklagare eller någon av de efterföljande som ansvarat för handläggningen påmint polisen om de givna utredningsdirektiven. Det har emellertid upplysts att det förevarit vissa kontakter mellan åklagare och polis, varvid besked erhållits bl.a. om att ärendena legat i balans.

Enligt min mening borde åklagarna ha varit betydligt mer aktiva för att följa upp de utredningsdirektiv som givits. Jag anser, i likhet med Åklagarmyndigheten, att de kontakter som ägt rum med polisen angående ärendets handläggning inte har varit tillräckliga.

Sammanfattningsvis anser jag att såväl polismyndighetens som åklagarnas handläggning har varit bristfällig. Det är emellertid i första hand polismyndigheten som bär ansvaret för bristerna och polismyndigheten förtjänar enligt min mening allvarlig kritik för sin underlåtenhet att vidta utredningsåtgärder i ärendena. Som framgår av polismyndighetens remissvar har nyligen gjorts en organisationsförändring som bl.a. syftar till en snabbare och effektivare handläggning av bedrägeriärenden. Jag utgår från att myndigheten så småningom gör en uppföljning av denna förändring för att säkerställa att den också medför avsedda förbättringar.

Jag konstaterar vidare att de åklagare, som varit förundersökningsledare i ärendet under mer än ett fåtal dagar, inte kan undgå kritik för sin passivitet i handläggningen.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

När det gäller AA:s klagomål mot Vallentuna kommun har samråd skett med justitieombudsmannen Nils-Olof Berggren.

Ärendet avslutas.